

BRICS TASHKILOTINING TASHKIL TOPISHI.

Abdusattorova Malikaxon

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Annotatsiya: BRICS - bu beshta yirik rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uyushmasini ifodalovchi qisqartma: Braziliya, Rossiya, Hindiston, Xitoy va Janubiy Afrika. BRICS guruhi global muammolarni hal qilish va o'zaro manfaatlarni ta'minlash uchun ushbu nufuzli davlatlar o'rtasida hamkorlik, muloqot va hamkorlikni rivojlantirish maqsadida tashkil etilgan. BRICSning shakllanishi global iqtisodiyotda sezilarli o'zgarishlarni ko'rsatdi, chunki bu mamlakatlar iqtisodiy, siyosiy va strategik ta'siri kuchaygan holda xalqaro maydonda asosiy o'yinchilar sifatida paydo bo'ldi. Ushbu maqolada BRICS tashkilotining tashkil topishi va rivojlanishi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: BRICS tashkiloti, iqtisodiyot, global muammolar, strategiyalar, resurslar, iqtisodiy o'sish.

Braziliya, Rossiya, Hindiston, Xitoy va Janubiy Afrikani o'z ichiga olgan BRICS tashkiloti global iqtisodiy va siyosiy maydonda muhim o'yinchi sifatida paydo bo'ldi. BRICSning shakllanishi hamkorlik, muloqot va o'zaro rivojlanishni rivojlantirish maqsadida beshta yirik rivojlanayotgan iqtisodiyotni birlashtirgan strategik qadam edi. BRICS tushunchasi 2001 yilda iqtisodchi Jim O'Nil tomonidan Braziliya, Rossiya, Hindiston va Xitoyning rivojlanayotgan iqtisodiy kuchlarini ifodalash uchun yaratilgan "BRIC" qisqartmasidan kelib chiqqan. 2010-yilda Janubiy Afrikaning qo'shilishi guruhning ta'sir doirasi va ta'sirini kengaytirdi, bu esa BRICSni hukumatlararo tashkilot sifatida tashkil etishiga olib keldi. BRICSning shakllanishiga unga a'zo mamlakatlarning global sahnada umumiy ovozi oshirish va umumiy muammolarni hal qilish bo'yicha umumiy qarashlari sabab bo'ldi. BRICS o'zining umumiy iqtisodiy kuchi, resurslari va ta'siridan foydalanib, barqaror rivojlanish, iqtisodiy o'sish va a'zolar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishga qaratilgan. BRICS yillik sammitlar orqali ishlaydi, unda a'zo mamlakatlar rahbarlari asosiy masalalar, tashabbuslar va hamkorlik strategiyalarini muhokama qilish uchun yig'iladi. Bu sammitlar iqlim o'zgarishi, terrorizm va iqtisodiy tengsizlik kabi global muammolarni hal qilish bo'yicha muloqot, fikr almashish va qo'shma siyosatni shakllantirish uchun platforma bo'lib xizmat qiladi. BRICS o'zining turli ishchi guruhlar va mexanizmlari orqali a'zo mamlakatlar o'rtasida savdo, sarmoya va texnologik hamkorlikni kengaytirishga e'tibor qaratadi. Tashkilot, shuningdek, turli a'zo davlatlar o'rtasida ko'proq tushunish va

birdamlikni rivojlantirish uchun ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniy almashinuv kabi sohalardagi aloqalarni mustahkamlashga intiladi.[1]¹⁵

Braziliya, Rossiya, Hindiston, Xitoy va Janubiy Afrikani o'z ichiga olgan BRICS a'zo davlatlar o'rtasida hamkorlik, iqtisodiy rivojlanish va o'zaro manfaatlarni rivojlantirish uchun bir qancha muhim tashabbuslarni amalga oshirdi. BRICSning eng muhim tashabbuslaridan biri 2014-yilda Yangi Taraqqiyot Banking tashkil etilishidir. BRICS mamlakatlari va boshqa rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda infratuzilma va barqaror rivojlanish loyihalari uchun moliyaviy yordam ko'rsatish, ularning an'anaviy moliya institutlariga bog'liqligi. BRICS 2015 yilda to'lov balansi inqiroziga duch kelgan a'zo mamlakatlarga moliyaviy yordam ko'rsatish uchun CRAni tashkil qildi. BRICS davlatlarining moliyaviy barqarorligini oshirish va tashqi iqtisodiy zarbalarga chidamliligini mustahkamlash uchun xavfsizlik tarmog'i bo'lib xizmat qiladi. BRICS Ishbilarmonlar Kengashi BRIKS mamlakatlaridagi biznes o'rtasida savdo, sarmoya va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish uchun tuzilgan. Kengash hamkorlik imkoniyatlarini aniqlash va iqtisodiy aloqalarni kengaytirish maqsadida xususiy sektor vakillari va hukumat amaldorlari o'rtasida muloqot o'tkazishga yordam beradi. BRICS a'zo mamlakatlar olimlari va ekspertlari o'rtasida tadqiqot, bilim almashish va siyosiy muloqotni rivojlantirish maqsadida akademik va tahlil markazlari forumlarini tashkil qildi.[2]¹⁶

Ushbu forumlar umumiy muammolarning innovatsion yechimlarini ishlab chiqish va intellektual hamkorlikni rivojlantirishga hissa qo'shadi. BRICS mamlakatlari iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun innovatsion va texnologiya sohasidagi hamkorlikka ustuvor ahamiyat berdi. BRICS innovatsion hamkorlik bo'yicha harakatlar rejasi kabi tashabbuslar raqamli iqtisodiyot, sun'iy intellekt va barqaror rivojlanish kabi sohalarda hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan. BRICS a'zo davlatlar o'rtasida o'zaro tushunish, hurmat va xalqlar o'rtasidagi aloqalarni kuchaytirish maqsadida madaniy almashinuv dasturlarini ilgari suradi. Madaniy tadbirlar, festivallar va almashinuvlar BRICS davlatlarining boy xilma-xilligi va merosini namoyish etishga va madaniy diplomatiyani mustahkamlashga yordam beradi. BRICS sammitlari natijasida a'zo mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlikning ustuvor yo'nalishlari, maqsadlari va strategiyalarini belgilab beruvchi qo'shma deklaratsiyalar va harakat rejaları qabul qilinadi. Ushbu hujjatlar savdo, sarmoya va barqaror rivojlanish kabi turli sohalarda tashabbus va loyihalarni amalga oshirishga yo'naltirilgan. Umuman olganda, BRICS tomonidan ko'tarilgan tashabbuslar tashkilotning a'zo mamlakatlar o'rtasida hamkorlik, innovatsiyalar va inklyuziv rivojlanishni qo'llab-

¹⁵ Glisin A. F. Nekotorie osobennosti razvitiya sovremennoy innovatsionnoy ekonomiki // Aktualnie problemi ekonomiki: sbornik statey v 2 ch. Ch.1. — Ufa : Aeterna, 2015. — S. 92-106. — ISBN 978-5-906790-47-7.[1]

¹⁶ Дейч Т.Л. „Национальный комитет по исследованию БРИКС“. Институт Африки РАН. [2]

quvvatlash, yanada gullab-yashnagan va o'zaro bog'langan global hamjamiyatga hissa qo'shish majburiyatini aks ettiradi. BRICS tashkiloti kengaymoqda. Shu paytgacha Braziliya, Rossiya, Hindiston, Xitoy va Janubiy Afrika Respublikasidan tashkil topgan bu tashkilotga yana 6 ta davlat qo'shilmoqda. Bu yangi davlatlar – Argentina, Misr Arab Respublikasi, Efiopiya, Eron Islom Respublikasi, Saudiya Arabistoni va Birlashgan Arab Amirliklari bo'ladi. Shu paytga qadar faqat beshlikdan iborat BRICS uchun bu katta hodisa. Bu – global jarayonlarga sezilarni ta'sir qiladigan holat. BRICS bugunga qadar, g'arbga muqobil bo'lgan global loyihaga aylanib ulgurdi.[3]¹⁷

BRICS'dagi iqtisodiy va siyosiy eng qudratli davlat bu – Xitoy. Xitoy Xalq Respublikasi – AQShdan keyingi dunyoning ikkinchi iqtisodiyoti. Qolaversa, XXR va Rossiya – dunyo tartibotini reviziya qilayotgan yoki qilishga moyilligi oshib borayotgan davlatlar hisoblanadi. BRICS – aksil-g'arb emas, ya'ni BRICS'ning vazifasi barcha masalalarda faqat kollektiv g'arbga qarshi turish emas. Lekin BRICS g'arbga muqobil geoiqtisod, geosiyosat va geomafkura shakllantirish niyatida. Bir so'z bilan aytganda, g'arb bilan ham hamkorlik qiluvchi, lekin rasmiy Vashington global hokimiyatining pasayishidan yoki yiqilishidan manfaatdor bo'lgan davlatlar klubi hisoblanadi. 2024 yilda BRICS'ga yangi oltita davlat qo'shilmoqda. Bu davlatlar ichida uchtasi yaqin o'tmishda AQShning eng barqaror ittifoqchilari va hamkorlari edi, bular Saudiya Arabistoni, BAA va Misr. Bugungi kunda bu davlatlar Vashingtondan biroz yoki jiddiygina masofa saqlab boshlashdi. Oldingidek Vashington nima desa shuni qiladigan davlatlar emas. BRICS'dagi eng vazmin ovoz – Pekinga tegishli. Rossiya esa BRICS'ni g'arb manfaatlariga qarshi bo'lgan klubga aylantirish tarafdori. Saudiya, Misr va hatto BAA keyingi yillarda AQShdan arazlagan yoki norozi bo'lgan davlatlarga aylandi. Argentina esa, ko'p o'n yilliklardan beri AQShdan masofa saqlab keladi. Umuman, Lotin Amerikasida Vashingtonga to'yinganlik va undan masofa saqlashga moyillik har doim yuqori bo'lgan. Xo'sh, BRICS'ning kengayishi nima oqibatlariga olib keladi? Vashingtonga muqobil geosiyosiy qutb yanada kengayadi. Pekinning global komandasi yanada mustahkamlandi. BRICS doirasida, Pekin, Rossiya, Braziliya, Eron kabi Vashingtonga qarshi bo'lib kelgan davlatlar, to'liq birlashdi. BRICS AQShning iqtisodiy qudratini pasaytirish bo'yicha, hamkorlikni kuchaytiradi. Dollar qudratini pasaytirishga imkoniyatlar izlanadi. BRICS doirasidagi davlatlarning barchasi ham AQShga qarshi emas, balki u bilan ishonchli hamkorlik qiladiganlari ham bor. Bu davlatlar uchun BRICS o'zining global salohiyatini bozorga solish va geosiyosiy chayqovchilik qilish vositasi hisoblanadi. Hali Saudiya, BAA va ayniqsa, Hindiston ham Vashington bilan aloqalarni pasaytirish niyatida emas. BRICS ular uchun shunchaki global “bozor”: qaysi

¹⁷ Национальные аналитические центры БРИКС подготавливают предложения для Саммита лидеров“. Русский мир [3]

taraf ko‘proq narx taklif qilsa, o‘sha tomonga o‘tish uchun maydoncha hisoblanadi. Umuman, dunyoda geosiyosiy va geoiqtisodiy raqobat muhiti, juda kuchli oshib bormoqda. BRICS esa, mana shu raqobatni ifodalovchi eng yirik loyihalardan biriga aylanib bormoqda. Hali AQSh qudratli, lekin BRICS – Vashingtonning qudratiga eng ko‘p soya soluvchi loyihaga aylanib borishi mumkin. [4]¹⁸

Rossiya BRICS tashkilotida uning ta'sischi a'zolaridan biri sifatida muhim rol o'ynaydi. BRICSning asosiy a'zosi sifatida Rossiya Braziliya, Rossiya, Hindiston, Xitoy va Janubiy Afrikaning rivojlanayotgan iqtisodiyotlari o'rtasida hamkorlik, muloqot va hamkorlikni rivojlantirishda guruhning jamoaviy sa'y-harakatlariga hissa qo'shadi. Rossiya BRICS guruhini tashkil etgan dastlabki a'zolaridan biri edi. Braziliya, Hindiston va Xitoy bilan bir qatorda Rossiya 2009 yilda ittifoqqa qo'shildi, keyinroq Janubiy Afrika 2010 yilda a'zo bo'ldi. Rossiyaning BRICSdagi ishtiroki tashkilotning global sahnadagi siyosiy ta'sirini kuchaytiradi. Rossiyaning geosiyosiy ahamiyati va BRICSning boshqa a'zolari bilan diplomatik aloqalari guruhning xalqaro masalalarda birgalikda ovoz berishiga yordam beradi. Rossiya iqtisodiyoti, xususan, energetika, texnologiya va mudofaa kabi sohalarda BRICS doirasidagi iqtisodiy hamkorlikka rang-baranglik va kuch qo'shadi. Mamlakatning resurslari va tajribasi tashkilotning umumiy iqtisodiy kun tartibiga hissa qo'shadi. Rossiyaning BRICSning boshqa a'zolari, xususan, Xitoy va Hindiston bilan strategik hamkorligi tashkilot yo'nalishini shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu hamkorlik barcha a'zo mamlakatlarga foyda keltiradigan qo'shma tashabbuslar, investitsiyalar va loyihalarga yordam beradi. Rossiya BRICS boshchiligidagi ko'p tomonlama tashabbuslarda, masalan, Yangi taraqqiyot banki va shartli zahiralarda to'g'risidagi kelishuvda faol ishtirok etadi. Ushbu tashabbuslar a'zo davlatlar o'rtasida moliyaviy barqarorlik, infratuzilmani rivojlantirish va barqaror o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan. Rossiyaning boy madaniy merosi va akademik muassasalari BRICS doirasidagi madaniy almashinuv va akademik hamkorlikka hissa qo'shadi. Ushbu almashinuvlar a'zo mamlakatlar o'rtasida o'zaro tushunishni rivojlantirish va xalqlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashga yordam beradi. Rossiya, boshqa BRICS a'zolari qatori, global boshqaruv tuzilmalarini rivojlanayotgan iqtisodlarni yanada inklyuziv va vakil qilish uchun islohotlar o'tkazish tarafdori. Tashkilot global ahamiyatga ega muammolarni hal qilishga va ko'p qutbli dunyo tartibini targ'ib qilishga intiladi. Umuman olganda, Rossiyaning BRICSdagi faol ishtiroki uning hamkorlikni kengaytirish, iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirish va yanada muvozanatli va adolatli xalqaro tizimni rivojlantirishga sodiqligini ta'kidlaydi.

¹⁸ Будаев А. „Российское председательство в БРИКС: формирование стратегии «мягкой силы»“. Международная жизнь [4]

Mamlakatning hissasi tashkilotning global muammolarni hal qilish va o'zaro manfaatlarini ilgari surishda jamoaviy sa'y-harakatlarini kuchaytiradi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, BRICS tashkilotining shakllanishi global boshqaruv va rivojlanayotgan mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlik evolyutsiyasidagi muhim bosqichdir. Turli kelib chiqishi va manfaatlariga ega bo'lgan mamlakatlarni birlashtirgan holda, BRICS xalqaro munosabatlar kelajagini shakllantirish va yanada qamrab oluvchi va barqaror dunyo tartibiga hissa qo'shish imkoniyatiga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Glisin A. F. Nekotorie osobennosti razvitiya sovremennoy innovatsionnoy ekonomiki // Aktualnie problemi ekonomiki: sbornik statey v 2 ch. Ch.1. — Ufa : Aeterna, 2015. — S. 92-106. — ISBN 978-5-906790-47-7.[1]

2. Дейч Т.Л. „Национальный комитет по исследованию БРИКС“. Институт Африки РАН. [2]

3. Национальные аналитические центры БРИКС готовят предложения для Саммита лидеров“. Русский мир [3]

4. Будаев А. „Российское председательство в БРИКС: формирование стратегии «мягкой силы»“. Международная жизнь [4]

5. Бондарь В. „Мы наш, мы новый мир построим“. Однако. [5]